

یادداشت

هنر؛ پنجره باز، بیش‌روی مسائل بسته شهر

نقش هنرمند

آگاهی بخشی و پرشگری



حسین گنجی

● زیبایی، مطلوب و مقصد هر جست‌وجوی انسانی است. انسان از ابتدایی که به جهان آمده است تا امروز که در شلوغ‌ترین اجتماع‌های بشری یعنی کلان‌شهرها، در حال زندگی و آمدوشد است، در جست‌وجوی اشکال مختلفی از زیبایی قرار داشته است. اشکال مختلفی که از زیبایی در مشی و مرام و اخلاق زیستی تا زیبایی در منظر و نما و رفتار جمعی و محیطی را شامل می‌شود و در یک تصویر کلی‌تر، اندیشمندان و در راستای دستیابی بدان و سامان‌بخشیدن به این جست‌وجوی تاریخی سهم جدی برای هنر و زیبایی، این دو مفهوم تنیده به یکدیگر، قائل هستند. هنر به نوعی آن چیزی است که زیبایی را در اشکال گوناگون در سده‌های مختلف برای انسان به ارمغان آورده است و یکی از برجسته‌ترین راه‌هایی است که انسان برای خلاقه فکرکردن به جهان بیرومنی خود در اختیار دارد.

در راستای دستیابی به چنین مفهومی یعنی «نیک‌زیستی» که با خوشبختی و شادگامی، هم‌مقصد و هم‌راستا است، هنر بی‌بدیل‌ترین و توانمندترین ابزار انسان شهرنشین می‌تواند باشد. به تعبیر دیگر آنچه ما را به محیط نیک، به اخلاق و حسن رفتار، به اجتماع و بشرفی، بسامان و شهر در معنای اتوبیای کم‌شده شهری، می‌تواند نزدیک کند، هنر در معنای وسیع و در اشکال و مدیوم‌های متنوع آن است. هرچه این جهان به وسیله و مدد هنر و هنرمندان، به زیبایی، به خوش‌خلقی، به اندیشه خلاقه، به رفاه حسنه و منظر خوش، تنیده شود، نیک‌زیستی و در معنای دیگر شادگامی در دسترس‌تر خواهد بود.

در این راستا هنرمندان باید صحنه و میدان بیشتری برای بیان‌گری و حضور و بروز فردی و جمعی داشته باشند و شهر جایگاه و نقش پرزگتیری برای آنها در نظر بگیرد. منظور از شهر طبیعتاً مدیران و دست‌اندرکارانی است که شهر را به نوعی مدیریت و در دوره‌های مختلف هدایت می‌کنند؛ چه در مسائل منظر شهری که دم‌ست‌ترین جای حضور هنرمندان است و چه در حل مسائل پیچیده و انسانی و حتی مدیریتی شهری که همواره هنرمندان از آن دور انگاشته شده‌اند، از شهرسازی تا تفکر سیستمی تا نگهداشت شهر تا مسائل فرهنگی و اجتماعی جاری، هنرمندان به دلیل بهره‌گیری بالا از خلاقیت و نوآوری و ساختار آثارشیست و قالب‌ناپذیر خود، همواره می‌توانند یار کمکی شهرها و مدیران شهری برای برطرف‌کردن معضلات و مشکلات باشند و در عین اینکه با زبان بدیع و زیبایی که در اختیار دارند می‌توانند دید و منظر و زاویه تازه‌ای پیش‌روی متخصصان شهری از یک سو و شهروندان از سوی دیگر بگذارند. متخصصانی که امروز به‌وضوح، به‌خصوص در موارد و موضوعات شهری و آنها ثابت شده است که نگاه چندبعدی و خروج از قالب‌های تخصصی و بسته، آنها را به راه‌حل‌های بهتری برای دستیابی به شهر بهتر راه‌نمایی خواهد کرد. این هنرمندان هستند که با شکل نگاه خلاقه خود، به روش مواجهه با مشکلات بیرومنی فردی و جمعی خود، با تولید اثر و شیوه اثرگذاری خود، با سهمی جدی که در سبب اعتماد و ارزشمندی شهروندی که در اذهان عمومی دارند، می‌توانند سهم بسیاری در بهبود آنچه جامعه انسانی را آزار می‌دهد یا به نوعی با آن در کشاکش و چالش قرار دارد، برعهده داشته باشند و در تلاش برای حل آن، عبور از آن راه‌حل ارائه دهند. گاهی یک راه‌حل افزایش مشارکت اجتماعی و بالابردن حس تعلق شهروندی و کسب اعتماد عمومی است، توسعه روزافزون جامعه شهری متأثر از رشد بی‌رویه جمعیت و مهاجرت، به ساخت‌وسازهای بدون برنامه‌ریزی و گسترش مهارت‌شدنی شهرها و به تبع آن معضلات آن، منجر شده و تغییرات زیادی در ساخت فضایی و زیستی ما به وجود آورده است، به نحوی که امروز بیش از هر زمانه دیگر، نیک‌زیستی در مخاطره است و دستیابی به زیبایی و شکل زندگی آسوده با چالش مواجه شده است، سال‌هاست که مسائل و مشکلات شهر و شهرنشینی، به‌خصوص در شهری مثل تهران، ثابت و پابرجا و دست‌نخورده باقی مانده است و از دغدغه‌های اساسی متولیان امر، کارشناسان و نخبگان دغدغه‌مند در مسائل شهری برطرف‌کردن آنهاست. از آلودگی هوا تا ترافیک از معضلات اجتماعی و در بسیاری از این موارد تکرارپذیر، راه‌حل‌های تکراری امتحان‌شده است و موارد بسیاری به بن‌بست رسیده‌اند و همچنان برطرف‌کردن آنها سرفصل دائمی ادوار مختلف مدیریتی شهری قرار گرفته و خواهد گرفت.

ادامه در صفحه ۷

گروه هنر: «زالاوا» نخستین فیلم بلند کارنامه ارسلان امیری، امسال تنها نماینده سینمای ایران در هفتادوهشتمین جشنواره فیلم ونیز بود. داستان فیلم در یک روستا می‌گذرد و ماجرای درگیرشدن اهالی را با یک شیطان دیا بوی روایت می‌کند. فیلمی که در سی‌ونهمین جشنواره فیلم فجر در ۱۰ رشته نامزد کسب جایزه بود و در نهایت جایزه بهترین بازیگر نقش اصلی مرد (پوریا رحیمی‌سام)، بهترین فیلم‌نامه (ارسلان امیری، آیدا پناهنده و تهمنه بهرام)، بهترین فیلم‌برداری (محمود رسولی) و بهترین کارگردانی اول را به خود اختصاص داد.

«زالاوا» علاوه بر بردن جایزه بزرگ بهترین فیلم بخش هفته منتقدان بین‌المللی، از نگاه هیئت داوران انجمن جهانی منتقدان فیلم موسوم به فیپرشی هم بهترین لقب گرفت. در بیانیه اهدای جایزه اعضای هیئت داوران شامل کلودیو کولپینی، وائنا کلاودجرسیک و ساندین مارکوس، نوشته شد: «هیئت داوران تخت تأثیر توانایی استادانه کارگردان در خلق اولین اثر سینمایی خود قرار گرفت. کارگردان، ماهرانه با بهره‌گیری از احساسات متفاوتی در فیلم پیام قدرتمندی در تقابل با جهل و خرافه‌گرایی را به تماشاگر می‌رساند که در این روزهای خاص از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.»

«زالاوا» به تهیه‌کنندگی روح‌الله و سمیرا برداری و نویسندگی امیری، آیدا پناهنده و تهمنه بهرام تولید شده و نوید پورفرح، پوریا رحیمی سام و هدی زین‌العابدین نقش‌های اصلی آن را بازی کرده‌اند. شرکت «LevelK» حق پخش بین‌المللی فیلم را به دست آورده و برای اکران آن در کشورهای مختلف برنامه‌ریزی می‌کند.

سمیرا برداری تهیه‌کننده این فیلم سینمایی در گفت‌وگو با «شرق» درباره بازخورد مخاطبان این فیلم با توجه به تفاوت‌های محسوس «زالاوا» نسبت به سایر فیلم‌های ایرانی ازجمله زبان و گویش و مضمون گفت: «موقعیت ما با مخاطبان فیلم فرق چندانی نداشت، ما هم برای نخستین بار فیلم را بدون زیرنویس فارسی می‌دیدیم و بخش‌های کردی فیلم را از زیرنویس انگلیسی متوجه می‌شدیم، اما مهرامی مخاطب با داستان، بازی بازیگران و شوخی‌ها و کنایه‌های فیلم فراتر از زبان بود.

یابد توجه داشته باشیم که فضای جشنواره‌ها (چه داخلی و چه خارجی) به شکلی است که

گفت‌وگو با سمیرا برداری تهیه‌کننده فیلم «زالاوا»

پیام فیلم جهانی است



احساس مخاطب سریعاً منتقل می‌شود، جوری که تشویق می‌کند یا نمی‌کند، جوری که در جلسه پرسش و پاسخ می‌ماند یا بلند می‌شود می‌رود، جوری که برای بیان نظرش بیرون در منظر می‌ایستد، همه اینها در روز نمایش اصلی فیلم ما از مطمئن کرد که «زالاوا» توانسته است تأثیرگذار باشد و از دل مردمانی در روستایی ناکجاآباد با مخاطب بین‌المللی ارتباط برقرار کند.»

او در بخش دیگری از صحبت‌هایش گفت: «همان‌طور که می‌دانید فیلم «زالاوا» جدا از رقابت میان تمام فیلم‌های اول ونیز برای شرف آورده، هیئت داوران مختلف جایزه دریافت کرد. داوران هفته منتقدین و داوران فیپرشی از میان تمامی فیلم‌های جشنواره در بخش‌های اصلی و افق‌ها و روزهای ونیز و هفته منتقدین، «زالاوا» را برگزیدند و این یعنی پیام جهانی است و توسط داوران مختلف از کشورهای مختلف دیده شده و مورد تقدیر قرار گرفته است.

چیزی که به نظر می‌رسید بیشتر باعث شگفتی شده بود، تماشای فیلمی بود که از سنت رئالیستی سینمای ایران در این سال‌ها فاصله گرفته و نگاهی به یک ژانر متفاوت دارد. همچنین اتمسفر فیلم و زبان جهانی فیلم و ارتباط آن با مخاطب مورد توجه بود و در بازخوردها «زالاوا» فیلمی سرگرم‌کننده با زیرمتنی لایه‌دار و عمیق با زبان معاصر جهانی دانسته می‌شد. همچنین شکل‌گیری ژانر و تجربه‌های جدید (توسط نسل جدید فیلم‌سازان ایرانی) را به نوعی آغازگر دیده‌شدن ژانرهای متفاوت از سینمای ایران در بازار جهانی می‌دانستند.»

او درباره سفرهای جشنواره‌ای «زالاوا» نیز چنین گفت: «فیلم در فستیوال فیلم تورنتو به نمایش گذاشته می‌شود، فیلم در پریمیر آمریکای شمالی در بخش میدنایت مدنس با برنده نخل طلای کن رقابت می‌کند، انتخاب «زالاوا» از سمت فستیوال‌هایی با رویکردهای متفاوت برای ما نویددهنده ارتباط و مخاطب در وجوه مختلف با فیلم است.»

نگاهی به فیلم «آنت»، ساخته لئوس کاراکس

خاموشی نشانه‌ها زیر بار سکوت

دور می‌کند. ازاین‌رو تولد آنت در هیبت یک کودک غیرواقعی، شروع فرایند بازشناسی نیست. او پس از اینکه تماشاگر خود را به رابطه کلامی میان پدر و مادرش عادت داد، به جایی فراخوانده می‌شود که کدگویی هارمونیک شخصیت‌های فیلم «آنت» به‌تدریج در محوری دایره‌ای‌اشک‌ها شکل به عارضه تکرار و پرده‌برداری از فقدان‌های بنیادین دچار می‌شود. تولد آنت و جان‌بخشی دوباره به صدای خاموش‌شده مادرش، صدای آزاردهنده‌ای را فزونی می‌بخشد که به خلاف جریان بازشناسی، به برجسته‌سازی پنهان‌کاری‌های یک سیستم ایدئولوژیک (در اینجا شاید خود سینما و سازوکار مصرف‌گرایی در هنر موسیقی) منجر می‌شود. پس صدای ترانه‌ای قدیمی که در صحنه آغازین فیلم گویی از صفحه گرامافون پخش می‌شود و خاصیت فولکلوریک آن را برجسته می‌کند، همراه با صداهای اندکی که در میان انبوه واریاسیون‌های خنثی شنیده نمی‌شود، به سکوت عمیق آنت در مقابل چشم هزاران تماشاگر در ورزشگاه پیوند می‌خورد. در این لحظه آنت از شبیه‌سازی یک واقعیت کمی فاصله می‌گیرد و با صدای واقعی‌اش جرم پدرش را افشا می‌کند. با این وجود او همچنان چیزی غیر از یکی از عناصر موسیقایی در فیلم موزیکال «آنت» نیست. بنابراین جسم جوین آنت تناسب ایدئولوژیکی را هدف قرار می‌دهد که دیر یا زود باید به دست فراموشی سپرده شود یا با هجوم ناسازده‌های نوین مجبور به پذیرش فروپاشی باشد (شاید این ناسازه هراس‌آلود در رشد تدریجی هنرهای عامه‌پسند در دل یک استبداد فرهنگی که به تکرار، نمایان باشد).

وقتی آنت به شکلی غیرواقعی و در هیبت یک عروسک جوین با به دنیا می‌گذارد، و در مسیر

زالاوا» پس از نمایش در بخش هفته منتقدین فستیوال فیلم ونیز در بخش «Midnight Madness» جشنواره فیلم تورنتو برای کسب جایزه تماشاگران با پنج فیلم دیگر، ازجمله تیان، برنده نخل طلای کن ۲۰۲۱ به رقابت می‌پردازد. بخش «Midnight Maddens» یکی از بخش‌های اصلی فستیوال تورنتو است که از سال ۱۹۸۸ و با هدف نمایش فیلم‌هایی در ژانر وحشت، فانتزی، علمی-تخیلی و اکشن، پایه‌گذاری شده است. نمایش فیلم‌های این بخش نیمه‌شب آغاز می‌شود و یکی از بخش‌های جوان‌پسند، پر مخاطب فستیوال است که «زالاوا» در دومین حضور بین‌المللی خود به‌عنوان تنها فیلم آسیایی در این بخش به نمایش درمی‌آید.

جشنواره فیلم تورنتو در کنار جشنواره ساندنس معتبرترین جشنواره فیلم آمریکای شمالی است که پیش از این ۸۲ فیلم انتخابی سینمای معاصر جهان و بخش کشف را اعلام کرد.

یک داستان سرگرم‌کننده (شبهی به ماجراهای شگفت‌انگیزی که کارخانه سرگرمی‌سازی هالیوود تولید می‌کند)، پدر قاتلش را به رسانه‌ها معرفی می‌کند، روایت، بدون صرف انرژزی برای جداکردن خود از عامه‌پسندها، همان چیزی را به تماشاگرش عرضه می‌کند که خواسته اجتماعی اوست. لئوس کاراکس در فرایند بازسازی داستان‌های ساده موزیکال، خواسته یا ناخواسته زندگی عاشقانه‌ای را به تصویر می‌کشد که پرده سینما به بنیاد فکری تماشاگر تحمیل کرده است و همان هارمونی موسیقایی را یادآور است که باید در مسیری بدون توقف تکرار شود. پس چیزی وجود دارد که تماشاگر از ضرابهنگ منظم آن باخبر است و می‌داند که در قصه‌های سینمایی چه عناصری این ضرابهنگ را ایجاد می‌کنند. مثلاً در «آنت» یک زوج عاشق باید با بحرانی عمیق در روابط احساسی‌شان مواجه شوند و سودجویی پدری سنگدل از توانایی کودک خردسالش با افشایی قهرمانانه پایان پذیرد. این همان زندگی انسانی است که در شالوده‌های واقع‌گرایانه همواره به تماشاگر مطیع عرضه شده و سینما در اینجا عامل اصلی این عادی‌سازی است (تأکید کاراکس به عاملیت رسانه‌های گروهی و بیماری واکسردار «آگاهی» از طریق پیام‌رسان‌های پرسرعت» و اشاره به نقش شبکه‌های اجتماعی در زندگی هنری، فیلم «آنت» را درگیر ارجاعات صریحی می‌کند که با ساخت روایی و بصری فیلم بیگانه است).

با این وجود اگر چه ممکن است کاراکس در فیلم «آنت» طرح پیشنهادی خود را به‌عناصر دیداری نزدیک کرده باشد اما کنگی خاصی را به کنش آنت و جست‌وجوی تماشاگر تحمیل می‌کند که ناتوانی بیان هنری او در گذار از این ناشناختگی را نشان می‌دهد؛ شاید به این علت که سینما در بند ناتوانی‌های خود، تنها قادر است فرایند یک زیرساختی‌ها و انجم‌سازی خود را به‌وجود فیلم «آنت» تا حدی امکان نگرستن به درهم‌شکستگی نظم بنیادین حاصل از معرفت‌شناسی نوین را برای تماشاگر امروز مهیا می‌کند. وضعیتیه که حاصل نفوذ ناخواسته ترانه‌های فولکلوریک به ذهن و روح شهروندان آشفته است؛ گوش‌هایی که از شنیدن آنچه به آنها دیکته می‌شود در گریزند و عامیانه‌هایی را طلب می‌کنند که دیر یا زود آشفتنگی موجود در وضع ناشناخته آدمی را به آتشفشانی مهارت‌شدنی بدل خواهد کرد یا در عمق سکوتی خودخواسته، هراس فروپاشی هنجارها و مناسبات رفتاری که سرچشمه‌شان تاریخ‌باوری است را در تصویری دروغین به تکثیری مداوم دچار خواهد کرد.



زیر آسمان فیروزهای

واکنش اتحادیه تهیه‌کنندگان

سینمای ایران هم‌زمان با روز سینما

● اتحادیه تهیه‌کنندگان سینمای ایران هم‌زمان با روز ملی سینما خطاب به وزیر جدید ارشاد نوشت: «سینمای ایران طی دهه‌های گذشته غالباً گرفتار کج‌سلیقگی‌ها و بی‌تدبیری‌های مدیریت خرد و کلان عرصه فرهنگ و هنر کشور شده است. به‌جز دورانی کوتاه در دهه هفتاد که مدیریت صنفی و مدیریت دولتی در تعاملی بویا بسیاری از معضلات ریشه‌دار سینما را از سر گذراندند، در باقی دوره‌ها مدیران مختلف با تصمیم‌گیری‌های غیرکارشناسانه، اعمال تبعیض‌های گسترده برای دامن‌زدن به آتش اختلافات میان صنوف سینمایی خصوصاً تهیه‌کنندگان سینما تلاش کردند و به جای ارتقای کیفی و کمی سینمای ایران، آنها را از اتحاد و انسجام برای اصلاح امور فرهنگی کشور دور نگه داشتند. با این‌همه و در آستانه تغییرات مدیریت کلان دولتی، همه آحاد سینمای ایران چه کارفرما و چه کارگزار، نشان دادند که در مسائل زیربنایی صنفی به این‌حدت نظر رسیده‌اند که تهیه‌کنندگان و بقیه آحاد خانه سینما به‌منابیه دو ریل موازی قادرند که اختلافات صنفی را در درون جامعه اصناف به‌خوبی اداره کرده و در مطالبات عمومی و استراتژیک خود، با هم متحد باشند. ما به‌عنوان اتحادیه تهیه‌کنندگان این سینما با نظر واحد و متحد همه تشکل‌های تهیه‌کنندگی به‌جد معتقدیم‌که التزام اجرایی مدیریت کلان دولتی به بندهای این بیانیه می‌تواند سینما را از خطر فروپاشی نجات دهد.

۱- حذف پروانه ساخت و تحکیم و تثبیت اختارات قانونی پروانه نمایش به منظور صیانت از حقوق سینماگران؛ یک فیلم سینمایی محصول خلاقیت عوامل مختلف است و نتوان صورتی می‌توان به ارزیابی آن پرداخت که با محصول نهایی سروکار نداشته باشیم. سینما ادبیات نیست که بتوان درمورد آثار آن با خواندن متن تصمیم‌گیری کرد. لذا مطالبه ما از رئیس سازمان سینمایی حذف پروانه ساخت از طریق مجاری قانونی و حمایت از تصمیمات شورای پروانه نمایش و معاونت از مداخله موازی مراجع قدرت خارج از دایره قانونی ششورا است. ما صیانت از حقوق سینماگران در برابر کج‌سلیقگی‌ها و سوت‌فاهم‌های قوای مجریه، مقننه و قضائیه را وظیفه و مسئولیت رئیس سازمان سینمایی می‌دانیم.

۲- لغو مالیات ناعادلانه بر سینما: تحمیل مالیات بر این قشر تخصصی کاملاً غیرکارشناسانه و بر مبنای دلایل و شواهد ناقص و مجعول صورت گرفته است، آن‌هم در شرایطی که اکثریت قریب به اتفاق اهالی سینما، به‌خصوص در این دوران سخت معیشتی ناشی از کرونا، با دشواری روزگار می‌گذرانند، لذا مطالبه جدی ما اقدام عاجل وزارت ارشاد و مشخصاً رئیس سازمان سینمایی است که طی مذاکره با نمایندگان اعضای کمیسیون فرهنگی مجلس، نسبت به اصلاح این قانون اقدام نماید.

۳- عدم تخصیص بودجه به تولیدات سفارشی دولتی؛ تولیدات استاندارد سینمایی بخش خصوصی که براساس قانون ملزم به طی مراحل مختلف نظارت و بودجه دولتی نیز «عادلانه» ممیزی دولتی هستند، ححق دارند تا در صورت نیاز و توانایی، از حمایت برخوردار شوند، لذا با توجه به اینکه نهادها و ارگان‌های حکومتی در سال‌های اخیر دارای تشکیلات تولید فیلم و سریال هستند، مطالبه جدی ما عدم اختصاص بودجه وزارت و سازمان سینمایی برای تولید فیلم اعم از ارزشی، متناگرای، است. و تولید و سرمایه‌گذاری این‌گونه موارد می‌تواند به ارگان‌ها و نهادهای مربوطه سپرده شود و بودجه حاصله صرف حمایت از استانداردهای و زیرساخت‌های سینما گردد.

۴- بهینه‌سازی سامانه‌های الکترونیکی؛ ارائه خدمات سازمان سینمایی در قالب بستر غیرحضوریی، ۲۴‌ساعته و بدون تعطیلی می‌تواند باعث سرعت خدمات‌رسانی و کاهش هزینه‌های این سازمان شود. هرچند که سازمان سامانه‌هایی را برای صدور پروانه فیلم‌سازی و نظارت بر فروش الکترونیک سینماها راه‌اندازی کرده، اما این سامانه‌ها به دلیل طراحی نادرست جواب‌گویی نایزهای کنونی سینمای ایران نیستند. لذا، وظیفه و مسئولیت جدی رئیس سازمان سینمایی است تا با بهره‌رگتن از نیروهای متخصص و زنده به بهینه‌سازی این سامانه‌ها اقدام نماید.

۵- نمایش فیلم خارجی به شرط قاعده‌مندکردن عادلانه نسبت نمایش آنها با تولیدات داخلی؛ اعطای مجوز فیلم خارجی در سال‌ها و پلتفرم‌های نمایشی به شرط استفاده از بخشی از سود و سوبسید حاصل از مجوز اعطاشده برای حمایت از تولید عادلانه محصولات استاندارد داخلی سینمایی، مطالبه دیگر تهیه‌کنندگان از سازمان سینمایی است.

۶- صندوق حمایت از پژوهش و زیرساخت‌های سینما؛ بخش خصوصی برای اینکه بتواند در ارتقای زیرساختی‌ها و انجم‌خدمات پژوهشی به بخش دولتی یاری برساند، نیازمند وام ارزان‌قیمت‌فرهنگی از سیستم بانکی یا بودجه فرهنگی نهادها و ارگان‌های حکومتی است. لذا، انتظار داریم در اسرع وقت رئیس سازمان سینمایی پس از تأسیس این صندوق حمایتی به تأمین بودجه آن از طریق مذاکره با بانک‌ها و نهادها اقدام نماید.

۷- بازگشت نظارت بر محتوای نمایش خانگی به ارشاد؛ در سالیان اخیر سینما و نمایش خانگی به‌عرضه‌ای برای بیسکار نهادها و قوای حکومتی تبدیل شده‌اند و تسویه‌حساب‌های سیاسی میان آنها لطامت جبران‌ناپذیری را به اهالی سینما وارد کرده است.»